

Grafička zbirka Sveučilišne knjižnice u Puli osnovana je 1996.g. kad je sa spremišta izdvojena građa za poseban Odjel. Tada su u galeriji Istarskog narodnog kazališta bile izložene 64 originalne kromolitografije iz mape Antona Sedera, te je tiskan kalendar kao poklon za obilježavanje 3000 godina grada Pule.

Najveći dio građe Zbirke čine grafičke mape, njih 400 sa 14.000 grafičkih listova, iz razdoblja secesije (od kraja 19. st. do II sv. rata), po tematici arhitektura i dekoracija, u to vrijeme korištene kao nastavno sredstvo u nekoliko pulskih srednjih obrtničkih škola.

Secesija, Secession, Jugendstil, Art Nouveau, Modern Style, Liberty, Floreale - nazivi su pokreta koji krajem 19. st. raskida s akademizmom i oponašanjem historijskih stilova, zalaže se za obnovu arhitekture i njezinu sintezu s drugim umjetnostima. Umjetnička udruženja koja ga zastupaju osnivaju se u Münchenu 1892., Beču 1897., Berlinu 1899.g. Stil je imao intenciju odvajanja "mladih" od "starih" i stvaranja nove umjetnosti. U oblikovanju životnog prostora naglašava se praktičnost, udobnost, finoća izvedbe i jednostavnost, a stil se pojavljuje u florealnoj i geometrijskoj varijanti. Značajke u grafici i primijenjenoj umjetnosti su valovite vijugave linije, plošnost i stilizacija biljnih, osobito cvjetnih i geometrijskih ornamenta, te naglašena dekorativnost, a u graditeljstvu nova prostorna rješenja omogućena uporabom betonsko-željezne konstrukcije.

Početkom 20. st. secesija se širi iz Beča po svim zemljama Austro-Ugarske. Bogat repertoar secesijskih oblika temelji se na valovitoj liniji i stilizaciji biljnih motiva ili na jednostavnim i čistim geometrijskim likovima. Tipični secesijski motivi javljaju se na unutrašnjoj opremi objekata: namještaju, keramici, staklenim predmetima, pećima, vratima, ornamentima koji bojom ukrašavaju zidove stanova, keramičkim pločicama, ogradama od kovanog željeza, spomenicima na groblju.

Važni autori u ovoj zbirci su Austrijanci Anton (Johann Nepomuk) Seder i Josef Ritter von Storck s mapama u kojima su rasčlanjeni postupci „prerade“ realnih elemenata flore i faune u apstraktne ritmičke cjeline za potrebe umjetničkog obrta. Josef Storck je bio arhitekt historicizma, dizajner interijera, ravnatelj Škole primijenjenih umjetnosti u Beču od 1868.g. kojom je promovirao umjetnički obrt. Za našu Zbirku interesantna su izdanja mapa o tektilu, tapiserijama, naročito o čipkama. Fasciniraju crteži biljaka, cvjetova i plodova u potpuno realističnom izdanju, te njihova transformacija u stiliziran oblik pogodan za kasniju praktičnu uporabu kao ornament na zidu ili kovanoj ogradi.

Anton Seder je kasniji arhitekt i dekorater, teoretičar rane secesije koji je promicao umjetnički obrt kao ravnatelj Visoke umjetničke škole u Strasburgu od 1889. do 1914.g. Imali su više od 300 studenata, a nova zgrada Škole bila je pravi manifest Art Nouveaua. Proučavanje oblika u prirodi trebalo je postati standard za sve umjetničke škole u Njemačkoj i Austriji. Škola je imala radionice keramike, zlatarstva, kovanja metala i stolarstva, a inovacija je bila i veza s specijaliziranim trgovinama. Proizvode austrijskih i njemačkih tvornica prodavali su i hrvatski trgovci luksuznom robom, zlatari i urari kao zastupnici tih tvornica.

Seder je nagovijestio Bauhaus, novi funkcionalizam i estetiku. Kasnije su druge umjetničke škole preuzele načela secesije – vezu umjetnosti i obrta (škole u Münchenu, Hamburgu,

Londonu, Beču, Weimaru, Zurichu). Strasburg je postao manje važan jer nije financijski podržao Školu. Zbog nacionalnog pitanja škola je zatvorena 1914.g.

U Zbirci je nekoliko Sederovih mapa koje su služile kao umjetnički predlošci za proizvodnju različitih dekoracija. Mape je tiskala i distribuirala knjižara A. Fuchs, koja i danas postoji, te tiskara iz Beča Gerlach & Schenk. Mape se danas prodaju na internetskim aukcijama za najmanje 1500 eura, a jedna grafika po početnoj cijeni od 40 eura. Mape - *Das Thier in der decorativen Kunst i Die Pflanze in Kunst und Gewerbe* (Životinje u dekorativnoj umjetnosti i Biljke u umjetnosti i obrtu) – spadaju u najljepše.

1905.g. Općina Pula otvorila je obrtničku školu - *Civica Scuola Industriale*, koja je pratila standarde austro-ugarskog školstva. Nastava je neko vrijeme održavana na njemačkom, talijanskom i hrvatskom jeziku, te je škola nosila i naziv C. K. Obrtna strukovna škola. Grafičke mape su iz njihove knjižnice, što je vidljivo po pečatima na poledini grafičkih listova. Nakon II. sv. rata knjige koje su preživjele rat iz školskih knjižnica Pule i Istre, a nisu se više koristile po novim školskim programima, dovežene su u ovu Knjižnicu kao arhivska građa, pa su tako i te mape pohranjene 1950-tih g.

U Knjižnici su pohranjeni i godišnjaci te obrtničke škole, pa je zanimljivo pogledati koji su se predmeti poučavali. Mladići su, zasebno od djevojaka slušali: opću kulturu, aritmetiku i geometriju, geometrijsko i slobodno crtanje, prirodne znanosti i fiziku te tehnologiju s vježbama modeliranja. Djevojke su imale predmete: kulturu, aritmetiku, geometriju i knjigovodstvo, znanost i tehnologiju, francuski, crtanje geometrijsko i ukrasno, kaligrafiju, gimnastiku, pjevanje te domaćinstvo. Danas se iz početka oduševljavamo vrhunskim pristupom educiranju budućih zanatlija, koji su se stečenim umijećem mogli služiti kao sredstvom umjetničkog izražaja.

U Zbirci je i značajan reprint cjelokupnog znanstvenog djela Leonarda da Vinciija – 2 grafičke mape sa 2800 tabli, sa 2 knjige objašnjenja – *Il Codice Atlantico*, tiskan kao bibliofilsko izdanje u Rimu od 1884. do 1904.g. (280 primjeraka/ ovaj nosi broj 207). Prema skupnom katalogu talijanskih knjižnica reprint čuvaju samo u Milanu i Rimu. Inače se rukopis čuva u Biblioteci Ambrosiani u Milanu. Atlantski kodeks najveća je zbirka crteža i tekstova Leonarda. Naziv je dobio zbog veličine stranica (64,5 x 43,5 cm), slične onima stranica atlasa. Smione i vizionarske ideje fasciniraju i danas, a crteži su nastali u razdoblju od 1478. do 1519.g. Obrađuju različite teme, anatomiju, astronomiju, botaniku, kemiju, geografiju, matematiku, mehaniku; ima crteža strojeva, studija leta ptica, padobrana i arhitektonskih projekata.

Danas Grafičku zbirku koriste umjetnici, arhitekti, grafički dizajneri, izdavači iz cijele Istre, a naročito profesori i učenici Škole primijenjene umjetnosti i dizajna. Iako Zbirka u svom sastavu ima građu razne provenijencije, naglasak je na kompletiranju građe koja je vezana za Istru. Zbirka prati umjetničku produkciju mapa, plakata, letaka i kataloga tiskanih u Istri, čime daje značajne informacije o slikovnoj građi istarskih umjetnika i tiskara, kao faktor zaštite kulturnog nasljeđa.

Literatura (Seder):

Friedrich Franz Leitschuh: Das Kunstgewerbe in Elsass-Lothringen. Ludolf Beust Verlagsbuchhandlung, Straßburg, Jahrgänge 1901 bis 1906 (Digitalisat)

Anton Seder: Die Kunstgewerbeschule in Strassburg im Elsass und ihre Entwicklung. Vorlagen für das Kunstgewerbe, Ludolf Beust Verlagsbuchhandlung, Strassburg, 1901

Anton Seder: Neue Bestrebungen im Zeichenunterricht, Strassburg, 1901

Anton Seder: Moderne Malereien, Verlag Ernst Wasmuth, Berlin, 1903

Deutsche Bauzeitung, Bd. 50 (1916), S. 520

Jean-Claude Richez: Städtische Kunstgewerbeschule Straßburg (1889–1914) -- http://www.beate-susanne-hanen.de/downloads/Jugendstil_154-163_Leseprobe.pdf

Hélène Guéné: Le renouvellement du repertoire decoratif: grammaire et syntaxe -- http://www.artnouveau-net.eu/portals/0/colloquia/bruxelles_helene_guene_03052011.pdf

časopis - Das Kunstgewerbe in Elsaß-Lothringen (1900-1906) -- http://www.ub.uni-heidelberg.de/helios/fachinfo/www/kunst/digilit/artjournals/kg_elsass_lothringen.html

86 litografija -- <http://bymuravka.livejournal.com/109339.html>